

ЄВГЕН
КИЇВ
Маланюк

МАЛОРОСІЙСТВО

Євген Маланюк

МАЛОРОСІЙСТВО

(1959)

Український пріоритет
2015

«Малоросійство» Євгена Маланюка і сьогодення

У 1959 році в Нью-Йорку вийшла тоненька, всього на 32 сторінки, книжечка Євгена Маланюка під назвою з одного слова — «Малоросійство». І кожний, хто знайомий із цим коротким, але неймовірно щільним у змістовому плані і довершеним за есеїстичною формою вираження трактатом, переконаний в тому, що, якби з перших років нашої незалежності його зміст був засвоєний і сприйнятий активною більшістю нашого суспільства, тобто тими людьми, хто має пряме чи опосередковане відношення до будівництва нашої держави, то й саме будівництво було б набагато успішнішим. Але перед тим, як вдатися до інтерпретації змісту цього трактату та обґрунтувати його високу актуальність для сьогодення, стисло, вдаючись іноді навіть до телеграфного стилю, окреслимо життєвий шлях Євгена Маланюка.

* * *

Народився 1 лютого 1897 року в містечку Архангород (тепер — Новоархангельськ), що на чистій та синьоводній степовій річці Синюсі. Закінчив Єлисаветградське земське реальне училище, котре вважалося одним із кращих навчальних закладів на півдні України. В 1914 році вступає до Петербурзького політехнічного інституту, але з початком Першої світової війни перериває навчання — стає курсантом Київської військової школи. А далі — командування у чині

підпоручника кулеметної роти на фронті, перехід у військо УНР, трьохрічна служба старшиною оперативного відділу Генерального Штабу України, важкий у моральному плані «ісход» у листопаді 1920 року з рідної землі, перебування у таборах інтернованих у Польщі. Далі — навчання на інженерному факультеті Української господарської академії в Подєбрадах. Тут, у Чехії, де, завдяки прихильній до українців політиці президента Томаша Масарика, доброзичливо ставилися до наших емігрантів, активно буяло українське культурне життя. Колишній офіцер армії УНР став одним із активних учасників так званої «Празької поетичної школи». Ось яким побачила Маланюка у Подєбрадах Зоя Равич, його майбутня дружина: «І раптом до їдальні ввійшов незвичайної вроди молодий чоловік. Він зробив на мене велике враження: високий, стрункий, чорнявий, з гордовито піднесеною головою, з блискучими карими очима, з гладким волоссям, зачесаним наперед на скронях. Незнайомий, що зацікавив мене, легким кроком перейшов їдальню й сів коло порожнього столика, сам один, не підійшовши ні до кого. Відразу витягнув з кишені перо й записник і почав писати.

— Хто це? Я вперше бачу, — запитала я свою знайому тремтячим від незрозумілого зворушення голосом.

— Це — новий студент. Він уже другий рік вчиться на гідротехнічному відділі інженерного факультету Української господарської академії. В 1923 р. він приїхав до Чехії з польського табору інтернованих українських військовиків для продовження студій. Закінчив військову школу в Києві в 1916 р. Був два роки на фронті. Як сотник армії Української Народної Республіки працював від 1918 року при штабі Дієвої армії і був зразковим ад'ютантом отамана Василя Тютюнника, командуючого Дієвою армією. Між іншим, він вже досить відомий серед української громади талановитий поет Євген Маланюк, — відповіла мені К.Г.»

Після закінчення навчання — переїзд до Варшави, де у нього було багато знайомих як серед українських (Юрій Липа, Павло Зайцев, Наталя Лівицька-Холодна, Олена Теліга), так і серед польських (Юліан Тувім, Ярослав Івашкевич) митців.

Друга світова війна застала Маланюка у Варшаві. Тут він прожив до 1944 року. Розуміючи, що йому не можна залишатися на територіях, які займалися радянськими військами (його прізвище було у списку тих, кого належало арештувати у першу чергу — бо вже надто точно-знущальною була оцінка Маланюком більшовицької влади). Маланюк наприкінці 1944 року подається на захід — то була у його житті ще одна, уже друга еміграція. Знову табори, знову доля вигнанця. Тільки в 1949 році виїхав до Сполучених Штатів Америки, де після типових для емігранта поневірянь отримав посаду технічного рисувальника, на якій працював аж до виходу на пенсію у 1962 році.

Робота була нетворча і виснажлива. Різні думки з'являються, коли уявляєш собі одного з наших кращих поетів та мислителів ХХ століття зігнутим над креслярською дошкою на чужині. Кращих українських митців завжди відлучали від свого народу. Розстрілювали, відправляли в заслання, робили вигнанцями або ж просто оточували глухою стіною замовчування...

А втім, не зважаючи ні на що, Маланюк тримався гідно, з честю ніс звання українського поета. Кожний, хто розмовляв з ним, вражався його розумом, котрий проявлявся у точності та глибині культурологічних та суспільно-політичних спостережень. Пам'ятаю, як при зустрічі з Ярославою Стецько, коли вона як депутат Верховної Ради відвідала Кіровоградський педуніверситет, я запитав її про Євгена Маланюка. «Ви знаєте, він був неймовірно розумний, я таких людей в житті не зустрічала», — сказала вона з такою інтонацією,

що я зрозумів: для неї гострий, проникливий розум Маланюка є провідною рисою його як людини.

Був дотепним і іронічним. Багато їздив по США та Канаді з публічними виступами — його запрошували університетські центри та українські емігрантські бригади. Свої вірші читав артистично. Намагався, щоб вони звучали на тлі музики Бетховена.

Проживав в одному з районів Нью-Йорка в невеличкій квартирі, котру зараз прийнято називати як квартирою-купе. Жив без сім'ї — вона залишилася в Чехії. Розлука з нею постійно ятрилася душевним болем.

Помер 16 лютого 1968 року. Коли відкрили помешкання, то побачили його мертвим у позі людини, що молилася в останні хвилини свого життя. В кишені піджака знайшли квиток на театральну виставу, яку збирався відвідати ввечері.

У день його смерті, як і в усі наступні, у моє зав'южене степове село на Одещині, де я тоді вчителював, жодна газета, жодна радіохвиля не принесла жодної звістки про цю смерть. А хоч би й принесла, то я, червонодипломний випускник Одеського університету, все одно не знав би, про кого йдеться...

* * *

Євген Маланюк — один із найвидатніших людей у нашій історії, і не лише ХХ століття. Таких людей в історії кожного народу не так і багато хоча б тому, що природа народжує геніїв дуже рідко. Знаю, що моє твердження про Маланюка як про генія може комусь здатися перебільшеним, навіть епатажним, бо й справді не треба так легковажно ставитися до такого визначення. Я, чесно кажучи, не наполягаю на цьому твердженні, бо добре знаю, що межа між високим талантом і геніальністю вельми умовна і дуже часто її просто немож-

ливо визначити. Але переконаний, що ми через силу-силенну різних причин ще не піднялися до нього як до поета і ще у більшій мірі як до блискучого мислителя. Він — вершина, а ми лише на підніжжі цієї вершини, і підніматися до неї нам ще довго.

Справа в тому, що його геніальність виявляється у рідкісній здатності проникати в сутнісне, в те, що, за словами Павла Тичини, «зветься суть». У своїх судженнях, у вибудовуванні своїх концептів він фактично був безпомільним — завжди виходив на істину. Можете з ним не погоджуватися — будь ласка. Але швидше всього, якщо ви є людиною чесною, думаючою і розумною, тобто не впертою, все одно з часом ви погодитеся з ним. Таких людей, які безпомільно відкривали своєму народу істину, і справді небагато. Їх можна порахувати на пальцях однієї руки: Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка і... ще хто? Як для мене, то наступний — Євген Маланюк. І це стосується не так його як поета, а як «прозаїка»-есеїста (кажу «прозаїка», бо свою двотомну «Книгу спостережень», котра складається із публіцистичних, культурологічних, націософських, літературно-критичних та теоретико-літературних статей він іменував «прозою» — вочевидь альтернативно вирізняв себе як мислителя від поета).

Зрозуміло, що надалі, аналізуючи його статтю «Малоросійство», я просто зобов'язаний після усього проголошеного доводити тезу про виключну проникливість Маланюка як мислителя, що виражав сутнісне, висловлював істинне. Наведу лише кілька прикладів. Один з них — його шевченкіана, котра складається із низки статей, котрі у своїй сукупності творять системно-цілісний концепт, у якому закодована інформація якогось максимально стиснутого, підсумково-остаточного характеру, до якого поволі рухається і ще довго буде рухатися весь ogromний масив шевченкознавчих студій.

Безперечно, що в цьому плані Євген Маланюк випередив усю колишню й теперішню шевченкознавчу науку. Його безпомильно точні оцінки стосуються фактично всіх основних персонажів післяшевченкової історії нашої літератури — починаючи з Пантелеймона Куліша і закінчуючи Ліною Костенко.

Й ще одна визначна особливість есеїстики Євгена Маланюка — його геніальна проникливість у сутність речей і явищ оформлена в таку «одежу слова», що буквально зачаровує, викликає естетичне задоволення. І це теж є ознакою істинності висловлюваних смислів, бо фальшива чи просто помилкова думка ніколи не втілиться у форму, здатну викликати по-справжньому естетичну емоцію.

Усе сказане про суто літературознавчу есеїстику такою ж мірою стосується й історіософської та культурологічної есеїстики Маланюка.

* * *

Безсумнівна геніальність «Малоросійства» як трактату, написаного в есеїстичній манері, полягає у тому, що його автор, інтегруючи на невеликій текстовій площі історичні, націософські, етнологічні, етнопсихологічні та культурологічні підходи, визначив основну проблему української нації — вона була поіменована як «малоросійство». Відбулося надзвичайно точне, глибинне і, кажучи по-сучасному, системне діагностування многовікової хвороби національного організму.

Чи були в цьому плані попередники у Маланюка? Звичайно ж, були — про цю головну хворобу по-різному писали і Пантелеймон Куліш, і Іван Франко, і Леся Українка, і Драгоманов, і Дмитро Донцов, і В'ячеслав Липинський... Цей ряд можна продовжувати, бо кожна прониклива людина, заангажована на осмисленні історичної долі свого народу, так

чи інакше піднімається до осмислення причин, що заважали та заважають його становленню. Але першим це зробив у дивовижно точному та лаконічному формулюванні Тарас Шевченко в поезії «Мені однаково, чи буду...». Пам'ятаєте, як він запевнює читача, що йому однаково, чи буде він жити в Україні, чи ні, чи «хто згадає, чи забуде» його «в снігу на чужині», і що йому однаково, чи будуть згадувати його на Україні, чи ні. Лукавив, звичайно, Тарас Григорович, але робив він це заради того, щоб сконцентрувати увагу читача на тому, що йому «не однаково», що найбільше турбує його, на чому сконцентровані всі його почуття і думи. І він підведе читача до цього, найголовнішого, сказавши слова, які Маланюк назве найбільш пророчими в усій світовій поезії:

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую збудять...
Ох, не однаково мені.

У цих словах настільки щільно спресована інформація, що для її більш-менш певного декодування необхідні окремі багатотомні дослідження, у яких би детально пояснювалося, що це за люди, які приспали Україну, в чому їх злість та лукавість, і якими способами вони присипають Україну, і що означає те присипання, з якою метою воно здійснюватиметься, і якими наслідками загрожуватиме українській людині. І що, врешті-решт, означає ось те тривожне передчуття, що «в огні / Її, окраденую, збудять»?

Про цю поезію говорить Євген Маланюк у завершальній частині свого есеїстичного трактату, відзначивши, що малоросійство як явище є еквівалентом нашої «окраденості».

Якщо зараз розпочну розповідати, що малоросійство — це відсутність у людини/суспільства національної свідомості, якщо спробую описати, хто такі «злії люди» і якими засобами вони «присипали» Україну, якщо візьмуся пояснювати, чому Україна, розбуджена «в огні» революції у 1917—1919 роках здобула державність (УНР), а потім через свою «окраденість», тобто через високу ступінь змалоросійщення її провідної суспільної верстви (інтелігенції, буржуазії...) вона цю державність втратила, якщо буду говорити про етноцид 30—40-х років ХХ століття (голодомор, репресії, світова війна) і т.д. і т.п. аж до останніх двох революцій — Помаранчевої та Революції Гідності, то змушений буду говорити про надто відомі речі, чого, звичайно, шануючи читача і довіряючи йому, робити не буду.

Проте, в тому-то і особливість Маланюкового тексту, що ці загальновідомі положення його трактату, котрі звучали як одкровення, як найсерйозніші відкриття навіть для діаспорного читача, не кажучи вже про читача підрадянської України, і які зараз сприймаються як відомі речі — це всього-навсього лише перший, можна сказати, початковий рівень розуміння. І це вже наша проблема, що ми часто задовольняємося цим першим рівнем сприймання, хоч Маланюк настільки точно висловлює думку, настільки уміло її вирізьблює, настільки заряджає її емоційно-смісловою енергією, що вона, здається, здатна пробивати будь-який панцир чи то байдужості, чи зашкарублості, утвореної із затверділих стереотипів. Прислухаємося хоча б до такого пасажу, який, в принципі, буквально оголює думку, істинність якої ми особливо загострено відчуваємо після Революції Гідності, Криму та війни на українському Сході: «На теренах, що офіційно називаються нині ССРСР, — писав він, нагадую, у 1959 році, — а, зазвичай, просто «Росією», процеси не так творення, як роблення загальноімперського

типу — мали характер радикально-відмінний (від, скажімо, як зазначав Маланюк, «віденської імперії Габсбургів». — Г.К.) вже хоча б тому, що державний успіх московської, згодом петербурзької, а від сорока літ знову московської імперії — не знав, не знає і знати не хоче жадної особовости: ані особистої, ані суспільної, ані національної, ані навіть регіональної чи клясової. Тому процес формування в Росії типу імперської людини — «росіянина» не був ані процесом історичним, ані процесом взагалі. Це був brutальний, масово-механічний виріб, виконуваний терористично-поліційною машиною тотально-зцентралізованої держави. І, власне тому, що був то механістичний виріб, цебто акція видирання з живого організму підбитих і обезвладнених націй — окремих її шматків, — імперський тип «росіянина» (в замірі, хоч і не органічний, але соціологічно можливий) не постав. В умовах характеристичної мішанини понять «нація — етнос» і «державна-імперія», державна машина в практиці механічно нагинала старі національні організми під етнічний рівень московської маси з метою, розуміється, творити єдино-неділимий нарід — русській, російський чи советський, вірніш, «народ» — в специфічно-російським розумінні цього слова.

Результатом такої наполегливої й планової чинности державної машини — було з'явлення типу не росіянина, а лише: малороса, малополяка, малогрузина і навіть малосибіряка».

Писалося це, нагадую, у 1959 році. З того часу тип малополяка вже зник, польська нація не лише дуже швидко повернулася до себе самої і наздоганяє, уже наздогнала (!), а в окремих моментах уже й почала обганяти «старі» європейські держави. Грузини теж активно завершують процес ізживання малогрузинства, сибіряки, якщо приглянутися до поки що несміливих заяв, що йдуть від них, про свою окремішність, знаходяться лише на початку цього процесу.

Подавши загальну картину формування малоросійства, Маланюк починає робити те, що й досі, вже на третьому десятку літ своєї державності, ми не робимо з різних причин: чи то не наважуємося, чи просто не вистачає через різного роду зашореність звичайнісіньких інтелектуальних зусиль в осягненні суті. Йдеться про діагностування малоросійства як хвороби. Маланюк виявився нещадним діагностиком — він назвав хворобу хворобою, проаналізував її симптоми, а потім ще й дав основні поради з її лікування.

І саме ці моменти з його трактату є найбільш злободенними — їх можна і треба проектувати на сучасність, бо це допоможе пізнати і нас самих, і найболючіші проблеми нашого життя.

* * *

Спочатку про хворобу. «Що ж таке малорос? — запитує Маланюк. І відповідає, оголюючи, як тільки він це умів робити, суть. — Це — тип національно-дефективний, скалічений психічно, духовно, а — в наслідках, часом — і расово.

На нашій Батьківщині, головнім історичнім родовищі цього людського типу, він набрав особливо-паталогічного і зовсім не такого простого характеру, як на перший погляд здавалося б.

[...] Малоросійство, хоч явище часте і кількісне, — найменш дотикало основну нашу національну масу — селянство (що нас не мусить особливо тішити, бо не маса творить історію). У нас малоросійство було завжди хворобою не лише півінтелігентською, але — й передовсім — інтелігентською, отже поражало верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації.

І в цім — суть проблеми».

І, нарешті, заключний висновок цього діагнозу: «Скажемо коротко і забігаючи наперед: проблема українського

малоросійства є однією з найважливіших, якщо не центральних проблем, безпосередньо зв'язаних з нашою основною проблемою — проблемою Державности. Що більше: це є та проблема, що першою встане перед державними мужами вже Державної України. І ще довго, в часі тривання й стабілізації державности, та проблема стоятиме першоплянним завданням, а для самої державности — грізним мemento...

Малоросійство бо — наша історична хвороба (В. Липинський називав її хворобою бездержавности), хвороба многовікова, отже хронічна. Ні часові застрики, ні навіть хірургія — тут не допоможуть. Її треба буде довгі-довгі десятиліття — ізживати».

Маланюк — поет, і тому слово підібрав точне, з глибоким та образним внутрішнім змістом — х в о р о б а. І якщо малоросійство — основна хвороба нашого національного організму, то лікування цієї «хвороби бездержавности» в часи, коли нарешті нація отримала свою державу, тобто свою «хату», в якій мала б бути «своя правда і сила, і воля», тобто всі умови для самореалізації, і справді мала б бути як для «державних мужів», так і для тих, кого зазвичай Маланюк та його однодумці відносили до «провідної верстви», першочерговими завданнями. Це ж таке природне бажання —вилікуватися, стати здоровим, жити повноцінним життям та радіти життю.

Завдяки своїй геніальній проникливості в суть речей та явищ, він чітко розумів, що цей процес витискування із себе по краплі рабсько-малоросійської крові буде довгим і важким. До речі, першим, хто заговорив про потребу цілковито замінити кров у національному організмі, був Шевченко. Він мріяв, що його слово найбезпосереднішим чином спричиниться до цього — воно перетвориться в «ножі обоюдні», котрі

Розпанахують погане,
І вицідять сукровиту,
І наллють живої
Козацької тії крові,
Чистої, святої!!!

І ось ми вже третє десятиліття перебуваємо в цьому процесі заміни крові в національному організмі. Він проходить мляво, із зупинками, з відступами назад. Ізживання малоросійства в ході побудови держави мало б бути, як думалося і надіялося, головною проблемою для державних мужів, проте воно, ізживання, нею не стало. Більше того, якимись прихованими силами і різними витонченими способами проблема малоросійства замовчувалася, завуальовувалася або ж просто не розпізнавалася і таким чином постійно пересувалася кудись у маргінес, подалі від суспільної уваги.

З часом, звичайно ж, будуть проведені дослідження, яким саме способом відбувалося це гальмування. Стануть темами майбутніх дисертацій інертні процеси в пострадянському суспільстві, що довгий час були представлені комуністичними і соціалістичними силами (той, хто пам'ятає склад Верховної Ради перших чотирьох-п'ятьох скликань може проаналізувати, наскільки чітко, вважай на смерть, до останнього не тільки трималися за минуле комуністи-симоненківці та соціалісти-морозівці, а й усіма можливими засобами намагалися протистояти національно-свідомим силам, до яких вони були в непримиренній опозиції. Буде вивчена роль олігархату, який зумів з перших років незалежності захопити не тільки заводи, фабрики, теплоходи та банки, а й телеканали, які для нього виявилися набагато важливішими за пошту й телеграф.

Буде проаналізовано, як поступово, вельми планово і продумано, створювалася ситуація, коли народ поступово ізо-

льовувався від національної культури, навіть більше, ніж в радянські часи — причому, ставка робилася на маргіналізацію найбільш впливових, здатних пробуджувати масову національну свідомість засобів — українського кіно та естради.

Був свідком першого фестивалю української естрадної пісні «Червона рута», що проходив у вересні 1989 року в Чернівцях. Після його буквально тріумфального успіху думалося, що через кілька років українська естрадна пісня завоює серця не лише мільйонів українців, а й здобуде палких прихильників у всьому світі. Пам'ятаю, як після того тріумфу захвилювалися російські естрадні знаменитості, як тривожно заметушилися їхні продюсери, як організовано здійснили операцію замовчування залежні від олігархату телеканали. Практичні результати цієї заздрісної стривоженості виразно проявилися уже під час проведення другого фестивалю у Запоріжжі в серпні 1991 року, якраз в переддень ГКЧП — тоді організаторам було створено багато труднощів різного плану, та й інформаційна блокада виявилася максимально щільною.

У роки незалежності цих організаційних труднощів ставало ще більше. Раптом постав альтернативний до «Червоної рути» за своїми типово малоросійськими музичними смаками, психологією, складом учасників фестиваль «Таврійські ігри», в який олігархат вкладав величезні кошти, а підпорядковані йому телеканали організовували шалену розкрутку. В результаті — україномовна «Червона рута» була перетворена в другорядний пісенний фестиваль. Малоросійство торжествувало.

Посилаюсь на цей приклад як на типовий для тих сфер, які мали б завдяки своїй здатності до масового і масованого психологічного впливу, стати, але не стали основними засобами ізживання малоросійства. Історія «Червоної рути» в тих чи інших модифікаціях повторена у таких стратегічно

важливих напрямках масового впливу як телебачення, кіно, книговидавання — саме тут цілеспрямовано та кваліфіковано робилося все можливе, щоб націоформуюча потуга цих засобів була максимально послаблена.

Зараз, після Революції Гідності, розкрилися факти свідомого нищення збройних сил держави з допомогою російської агентури. Можна лише уявити, скільки мозкових центрів у «дружній» сусідній державі розробляли стратегію і тактику зупинення природних процесів ізживання малоросійства, скільки агентів працювало на цю злу справу, скільки нафтодоларів витрачалося на підтримку окремих політичних партій, на підкуп депутатів, державних чиновників, редакторів масових видань, окремих журналістів і т.д. і т.д. Багато про що знаємо завдяки очевидності, багато з таємного стало явним після Революції Гідності, багато чого настільки засекречено, що й невідомо, чи ж колись дізнаємося.

Проблема в тому, що через низку причин з боку держави цим тенденціям з консервування віками зрошуваної малоросійської свідомості довгий час нічого не протиставлялося — на цьому фронті боротьби за гідне майбутнє держави відбувалася фактична здача позицій без бою. Якщо з боку національно свідомих сил і спостерігалися певні спроби організувати оборону (про наступ майже не йшлося), то вони були якимись дуже млявими, а, головне, малопрофесійними, тобто такими, що не відповідали сучасним «технологіям» впливу на душу і розум змалоросійщеної людності, яка продовжувала приводити до влади фактичних ворогів української державності — і в першу чергу комуністів, представників олігархату та абсолютно проросійських та агресивних щодо всього українського представників донецького криміналітету. «Банки, пошта і телеграф» два десятиліття української державності були не в руках національно свідомих сил.

* * *

Але повернемося до діагнозу малоросійства як хвороби. Євген Маланюк висловлює важливу для розуміння першопричин наших сучасних проблем у тому, що люди, котрі нібито й підпадають під визначення «свідомий українець» та «щирий патріот», все ж дуже часто несуть у собі певні «відхилення від норми», які швидше всього пов'язані з проникненням у їх «генофонд» малоросійських «хромосом». «Діячі Центральної Ради малоросами не були. Вони були здебільша тими, що їх окреслюється виразом «свідомі українці» (р. 1918 досить двозначно казали «переконаний українець»). Але майбутній історик не зможе політику Центральної Ради пояснити інакше, як присутністю в ній політичного малоросійства, яким були люди того покоління отруєні: брак найелементарнішого національного інстинкту і параліч політичної волі — були наявні».

Це глибоке спостереження, котре чудово ілюструє все ту ж здатність Маланюка проникати в суть явищ, підтверджено всім ходом новітньої української історії, де брак політичної волі проявлявся чи не в кожному політично важливому моменті. «Не вистачає політичної волі» — це одна з постійних фраз, що адресується нашим державним мужам від першого року незалежності і до сьогоднішнього дня. Щодо президентів, то тут навіть помітна закономірність — чим більше він заявляє про себе як «щирий українець» (В. Ющенко), тим менше у нього виявляється твердості й цілеспрямованості у вирішенні державницьких питань. А якщо і з'явився президент з «твердою» політичною волею (В. Янукович), то вона була відверто бісівська, руйнівна, спрямована (можливо, й навіть на підсвідомому рівні) на знищення держави — звичайно, першопричиною такої «політичної волі» у Януковича та його соратників було малоросійство у його патологічному проявленні, що межує із погано замаскованим зоологічним

антиукраїнством. Держава і народ були для них настільки чужими, що вони без найменших порухів сумління, не відчуваючи жодних сентиментів, окрім, можливо, азарту клептократата-мародера, обдирали їх як липку.

Але вони — загострений до аномальності прояв малоросійства. На своїх нижчих рівнях хвороба малоросійства теж симптомувала клептократією, а це означає, що вся життєва енергія малороса-чиновника втілювалася у справи, котрі аж ніяк не сприяють державотворчим процесам. Іншими словами, психологія малоросійства через свою несумісність із високорозвинutoю національною свідомістю ослаблює почуття відповідальності за загальну справу (долю народу, країни), натомість посилює індивідуалістську ментальність, котра знайшла своє точне вираження у відомому екзистенційному смислі «моя хата скраю». Брак політичної волі як симптом хвороби малоросійства Маланюк поєднує з іншим симптомом — «браком найелементарнішого національного інстинкту». До проблеми втрати «національного інстинкту» він звертався неодноразово і не лише в статті «Малоросійство». На жаль, це спостереження виявилось чи то складним, чи то просто незручним з деяких точок зору для осмислення, в тому числі і наукового. Через те і знаємо про нього мало — цей, чи не найголовніший симптом головної національної хвороби не проаналізовано. «В нормальній, незмалоросійщеній психіці кожного сина свого народу існують своєрідні «умовні рефлекси» національного інстинкту: чорне — біле, добре — зле, вірне — невірне, чисте — нечисте, Боже — диявольське». Якщо спроектувати цей концепт на результати виборів чи то президента чи Верховної ради з початку незалежності, то переконаємося в абсолютній точності цього спостереження — рівень змалоросійщення того чи того регіону визначав, кому населення віддає перевагу — білому чи чорному, доброму чи злому... Дякуючи Богу, весь хід нашої

новітньої історії показав, до якої політичної сили стосується те чи інше визначення.

«В малоросійстві ці рефлекси, — продовжує Маланюк свої міркування щодо національного інстинкту, — пригасають і слабнуть часом аж до повного їх зникну. В такому стані самано праця інтелекту не помагає, бо буде завжди «спізнена».

І знову дивовижно точне попадання в «десятку» — в суть проблеми. Затлумленість національного інстинкту певною мірою знижує «працю інтелекту», не дозволяє точно вирізняти «добре — зле», і в кінцевому результаті не дає змоги вибирати з багатьох можливих саме оптимальні рішення. Усі важливі рішення політичного чи економічно-господарського життя у нашій країні були позначені ось тією помилковістю, що була результатом послаблення національного інстинкту, а значить, і інтелекту. І справа не лише в тому, що чехи, котрі дуже рішуче і з продуманою раціональністю витравлювали в собі малочешство (цей процес набував наочності у їх рішучому прагненні очистити свою мову від німецьких слів) у критично-важливий момент своєї історії обрали дисидента, одного з провідних своїх інтелектуалів Вацлава Гавела, а ми — колишнього чільного комуністичного чиновника, а після нього колишнього «червоного директора» з яскраво вираженою совково-малоросійською свідомістю.

Протягом двох перших десятиліть нашої державності ми борсалися у трясовині малоросійства, і кожна наша спроба якось вирватися із неї закінчувалася невдачею. Усе йшло не так, як мало б іти. Притлумлений національний інстинкт — це не лише ослаблена політична воля, але й ослаблений емоціональний інтелект, а разом із ним — і ослаблена мрія, відсутність візії майбутнього. В усіх наших розмовах про «нову, красиву, багату і європейську Україну» немає якогось конкретизованого бачення цієї України, тобто немає побудованої

на конкретиці опредмеченої Мрії, котра володіла б притягальною силою і надавала нашим хітомислам і діянням рішучої енергії.

Працюючи над дослідженням «Емоціональний інтелект Тараса Шевченка», я переконався, що загострений національний інтелект поета був головним чинником його інтелектуалізму, завдяки якому він настільки тонко розумів суть речей і явищ, настільки тонко розрізняв істинне і неістинне, правду і кривду, добро і зло, що його оцінка і розуміння тогочасних суспільно-політичних процесів, що стосувалося, наприклад, таких категорій як «самодержавство», «тоталітаризм», «колоніалізм», було настільки глибоким, що обігнало чи не на століття їх осягнення світовою думкою.

Ми зробили безліч стратегічних помилок — не зуміли вибрати правильний шлях у збереженні потужного виробничо-промислового потенціалу, котрий дістався у спадок, не виробили оптимальної моделі реформації нашого сільського господарства. І «ми дивились і мовчали, Та мовчки чухали чуби», спостерігаючи за клептократією чиновництва, за безглуздям, котре творилося в охоронно-правових органах, в освіті, в медицині, в усіх сферах нашого життя. І не знали, як вибратися із цієї трясовини, куди ми забрели зі своїм ослабленим національним інстинктом — інстинктом самозбереження.

* * *

Не зважаючи на свою нещадну аналітичність, з якою Маланюк визначав та діагностував нашу головну національну хворобу, все ж він робив це тверезо, без панічних настроїв, з глибокою вірою в те, що в народі достатньо внутрішньої сили, щоб ізжити із себе малоросійство. Не було в Україні ХХ століття більш критичного щодо своєї нації поета, але, водночас, не було й поета, котрий, розуміючи всю жорстокість

випробувань, які випали на історичну долю українського народу, все ж був переконаний у невичерпальності його духу. І така віра не була суто інтуїтивною, ні, Маланюк розумів це як людина, що не лише тонко відчуває, а й розуміє неубієнність живого духу своєї нації — вона, ця неубієнність, проявлялася у тому, що постійно з'являлися все нові й нові не тільки охоронці та виразники національного духу, а, що дуже важливо, його творці. Цей процес невичерпальності нації виражено в одноіменній поезії:

І так розіп'ята — віки, —
Вогонь буття не загасила.
Невичерпаний дух який!
Яка непереможна сила!

Гноблять, калічать, труять рід,
Ворожать, напускають чари,
Здається, знищено все й слід.
Лиш потурнаки й яничари.

І ось — Стефаник і Куліш,
Ось — Коцюбинський, Леся — квіти
Степів страждальної землі,
Народу самостійні діти!

А то підземно загуде
Вулканом націй ціла раса —
І даром божеським гряде
Над Прометеїв дух Тараса.

За Маланюком, поява Тараса Шевченка як «божеського дару» стала вирішальним моментом у питанні «бути чи не бути» нації. Відповідь однозначна: бути! І питання остаточно

ного ствердження цього «бути!» стало лише питанням часу. «Прометеїв дух Тараса» — це енергетичне стимулювання духу нації — з Шевченком воля вже стала неубієнною.

Не будемо зараз простежувати основні етапи, що засвідчували б оте «бути!». Національний організм дуже важко повертався до життя — іноді створювалося враження, що його пульс був ледь відчутним. Про такі моменти добре сказала Ліна Костенко в поезії «Плем'я Тода»: «Здається все. Здається, вже кінець». Богом дарована незалежність автоматично не вирішувала процес доформування явно недоформованої нації. Виявилось, що без боротьби, без жертвності мільйонів і навіть — прости, Господи! — без крові — і великої! — не обійтись, що ще доведеться прийняти багато викликів і пройти ще не одне випробування. Але процес пішов. Помаранчева революція засвідчила активне пробудження національного організму в умовах незалежності, але тут же стала очевидною буквально могутня гальмуюча сила ще майже не ізжитого малоросійства. Ситуація: крок вперед — два кроки назад. Революція Гідності — новий, значно потужніший удар пульсу. Це вже вищий рівень самоствердження, який дав відповіді на деякі кардинальні питання, і головне з них — у горнилі цієї революції і наступної за нею війни з Росією почалися активні процеси зародження української політичної нації. Це надзвичайно важливий процес, він потребує глибокого вивчення і фахового організованого корегування з боку державних і громадських інституцій. Поки що одного й другого немає. Процес переважно стихійний, але, дякуючи Богу, він відбувається в демократичних умовах, а це означає, що він є активним і, в принципі, самоорієнтованим, таким, що вже керується національним інстинктом. Спостерігаючи за теперішніми політичними телешоу, з радістю відзначаємо, що розпочався процес оновлення політичної еліти — все більше молодих інтелек-

туальних людей, повністю або частково позбавлених комплексу малоросійства, і все менше дрімучого чи й навіть замаскованого антиукраїнства. Проте треба чітко розуміти, що це лише початкова стадія формування нової політичної еліти, що попереду ще складний шлях до більш зрілого утворення нового покоління державних мужів, які зуміють остаточно маргіналізувати малоросійство як явище, після чого стане можливе активне будівництво по-справжньому модерної політичної нації, котра через свою новонародженість набуде особливої пасіонарності.

Чи ж знаходимо у Маланюка думки, які б стосувалися цього нового етапу ізживання українством своєї за давньої хвороби? Так! І їх, думок, злободенних для нашого часу, є немало. Чи не найперша з них: «Напружене творення Духової Суверенності — ось рецепт, що був і буде найбільш трудний, але й найбільш істотний і всеобіймаючий. Цей рецепт, до речі, виключає — якнайгостріше — імітацію, декламацію, патріотичну позу, барокове «здаватися, а не бути».

Кожне слово у цій цитаті настільки точне і наповнене смыслом, що його варто цінувати на вагу золота — воно потребує найретельнішого осмислення і найширшого обговорення, до якого на даний момент наше суспільство ще зовсім не готове, бо йдеться про творення Духової Суверенності в нових умовах, а саме — в умовах формування нової політичної нації, де замість «імітації, декламації, патріотичної пози, барокового «здаватися, а не бути» має бути найсерйозніша змістова робота з творення нової духовності, якщо хочете, нової української людини, робота, здійснювана найсучаснішими засобами впливу. Література, кіно, телебачення або ж, виходячи з теперішнього «рангу впливовості», телебачення, кіно, література, преса в рамках домовленої узгодженості між державою і суспільством, мають бути системно сконцентровані власне на творенні нової духовності, нової

України. Кажу «в рамках домовленої узгодженості», розуміючи, що в нових демократичних умовах не можна диктаторськими способами реалізовувати метод, подібний до «соціалістичного реалізму», проте і принцип «лібералізм без берегів» не підходить хоча б тому, що вже надто багато в тому лібералізмі, у тому бажанні дотримуватися загальноприйнятих у вільному світі «стандартів» нашого рідного примітивізму та професійної бездарності. У складних умовах національного та духовного будівництва відсутність глибокої заангажованості національною ідеєю, ідеєю Нової України, про яку можна говорити як про відсутність заангажованістю Правдою (у Шевченковому розумінні цього слова), є ознакою непрофесіоналізму, власне того непрофесіоналізму, котрий і спричинений атрофією національного інстинкту.

Розумію, скільки обурливих пасажів може викликати ця пропозиція щодо заангажованості національною ідеєю — їх зміст легко передбачити, бо вони вже не раз були на слуху. Не вступатиму в дискусію, просто відзначу, що в телебаченні, в пресі, літературі майже щодня і у великій кількості зустрічаються приклади типових проявів малоросійства, котре виявляється або в щирому «шароварництві», або в примітивному розумінні «свободи слова», або у замаскованому антиукраїнстві. Щоб не бути голослівним, пошлюся на цьогорічну святкову новорічну телепродукцію. І тут справа не лише в тому, що «Інтер» вирішив не порушувати давні традиції і показав своїм глядачам московське новорічне телешоу, учасниками якого були співаки, котрі підтримали путінську антиукраїнську політику — зрозуміло, що сама поява на українському телеканалі цього шоу є справою абсолютно абсурдною, до того ж такою, що створює настрій приниженості. Ні, на жаль біда ще й в тому, що інші телеканали (окрім, можливо, «плюсів», які вийшли з ситуації, показавши добре зре-

жисовану телевізійну версію виступу «Океана Ельзи» на стадіоні Арена Львів) показали провальний непрофесіоналізм у створенні розважальних програм. Причина? Та ж притлумленість національного чуття, котре виявляється у небажанні створити своє, підтримати своє. Хіба той парад вражаюче талановитих співаків, який продемонстрований на телепередачах «Голос країни», не може бути матеріалом для створення конкурентноздатної, здатної витіснити із вжитку десятиліттями нав'язувану нам російську поп-культуру.

Революція Гідності спричинила вибух різножанрової «літератури факту». І це вражаюча, першорядна література, якій, фактично, немає аналогів у сучасній світовій літературі — наша в'яла, малопрофесійна, із загальмованою реакцією літературна критика просто не спроможна сконцентрувати увагу суспільства на цій літературі «non-fiction», розкрити її високу значущість як одного з найбільш ефективних сучасних способів самопізнання суспільства. Наша художня література, яка до останнього часу, продовжуючи жанрові традиції радянської літератури, існувала як література з видуманим наративом («fiction»), тепер, опинившись в умовах високого сплеску «літератури факту», втрачає довіру читача і переходить у маргінес літературного процесу.

Інша Маланюкова теза, що спрямована на способи ізживання малоросійства, стосується підвищення інтелектуальної активності, тобто активізації думки, розуму. «Коли ж зупинилися над областю національного інтелекту, то автоматично приходимо до поняття знання, тобто досліду, студій, висновків і зформулювань. Наше бо знання не має носити характеру абстрактного, а мусить бути направлене остаточно на одержання знаття — отого, власне, приповідкового знаття, якого так часто бракувало землякам, коли то, чухаючи потилицю вони *post faktum* нарікали: “Якби ж то було знаття!..».

Зараз, в роки незалежності, ми часто опиняємося в ситуації, коли доводиться чухати потилицю і нарікати *post factum* «Якби ж то було знаття!».

Про малоросійство як про свою головну національну проблему ми говоримо вкрай неохоче — одні з етичних міркувань (бо ж не хочуть образити ту частину нашого народу, яка, скажімо, висловлюється на кшталт того, «што какая різниця, на каком языкe говорить! Разве это так важно? Главное, щоб ми друг друга понімалі!», інші — через те, що і справді не розуміють малоросійство як гальмівний чинник нашого поступу. За великим рахунком можна сказати, що ще навіть не актуалізована проблема, пов'язана з кардинальними змінами в політичній карті України, що спричинені Революцією Гідності. Йдеться про те, що величезна маса населення східних територій України під впливом війни на Донбасі розчарувалася в «русском мире» і все більше починає вважати себе українцями. Зрозуміло, що це тектонічне зрушення є важливою складовою процесу утворення української політичної нації. Але ж, скільки треба ось того «знаття», скільки треба глибокого державного мислення, щоб вибудувати стратегію і тактику бездоганно точного державницького управління цим процесом! І це стосується не тільки політичних рішень, ні. Вони мають бути узгоджені з добре продуманими діями духовно-культурницького плану.

Отже, до вже відомих нам понять національне чуття (інстинкт) та національна воля, додається третє — національний розум, «знаття» (інтелект). Плекання у собі цих якостей, їх увиразнення та укріплення — це і є, за Маланюком, ось та стратегія і тактика ізживання малоросійства.

До цієї тріади умов все-таки потрібно додати ще одну: ідейний порив. Епіграфом до своєї «Книги спостережень» Маланюк поставив слова Вячеслава Липинського, який, звертаючись до діячів епохи першої спроби утворити держав-

ність, буквально наказував, як діяти, організовуючи людей на державотворчі діяння. Ці слова повною мірою стосуються і нас, сьгоднішніх: «Навчіть їх любити, а не ненавидіти один другого. Скажіть їм, що Україна це не рай земний — бо раю на землі не може бути, — а найкраще виконаний обов'язок супроти Бога і людей. І скажіть їм, що Україна не створиться хитрими спекуляціями, а тільки великим і організованим ідейним поривом...

... Тільки великим хрестовим походом Духа на українське пекло тілесних пристрастей і хаосу матерії можна створити Україну».

Як важливо для нас, сьгоднішніх, проїнятися цим «великим і організованим ідейним поривом»!

МАЛОРОСІЇСТВО

I.

Поняття малоросієство, в тім сенсі, в яким тут ужито, не мало б обмежуватися українським лише світом.

Кожна многонаціональна держава, не виключаючи найбільш навіть національно-упорядкованих імперій, в процесі свого історичного існування витворювала своєрідний пересічний тип імперської людини. Згадаймо ще донедавна пам'ятний нам тип, наприклад, австрійця, який, без особливих перешкод, міг бути одночасно чехом чи хорватом, поляком чи русином-українцем. Політична мудрість старого Риму, який очолював світову імперію, але ніколи не «романізував» своїх колоній, як би ще дотлівала в устрою віденської імперії Габсбургів. Правда, протягом ХІХ ст. в бувшій Австро-Угорщині проривалися тенденції до адміністраційного, якщо вже не німчення, то, принаймні, вживаючи зловісної назви недавнього минулого, гляйшальтування (вирівнювання — Л. К.). Але такі намагання були випадкові й ніколи не носили характеру чогось упланованого. Тип австрійця, цебто — поміж — чи понаднаціональний тип громадянина й мешканця наддунайської монархії — формувався автоматично, хоч і досить зовнішньо, розуміється. Більш ускладнені, але все ж подібні процеси в'язалися з виникненням типу британця або колоніального (а раніш і метропольного) француза. Вже досить відмінний характер носили аналогічні явища на терені германським, особливо — германо-пруським, отже вже східноєвропейським. Але засадничо інакший образ бачимо на властивім сході Європи.

На теренах, що офіційно називаються нині СРСР, а зазвичай, просто «Росією», процеси не так творення, як р о б л е н н я загальноімперського типу — мали характер радикально відмінний вже хоча б тому, що державний устрій московської, згодом петербурзької, а від сорока літ знову московської імперії — не знав, не знає і знати не хоче ж о д н о ї особовості: ані особистої, ані суспільної, ані національної, ані навіть регіональної чи класової. Тому процес формування в Росії типу імперської людини — «росіянина» — не був ані процесом історичним, ані процесом взагалі (1). (Примітки див. наприкінці публікації) Це був брутальний, масово-механічний в и р і б , виконуваний терористично-поліційною машиною тотально-зціентралізованої держави. І, власне тому, що був то механістичний виріб, цебто акція видирання з живого організму підбитих і обезвладнених націй — окремих їх шматків, — імперський тип «росіянина» не постав. В умовах характеристичної мішанини понять «нація — етнос» і «держава — імперія» державна машина в практиці механічно нагинала старі національні організми під етнічний рівень московської маси з метою, розуміється, творити єдинонеділимий нарід — русській, російський чи советський, вірніш, «народ» — в специфічно-російським розумінні цього слова.

Результатом такої наполегливої й планової чинності державної машини було з'явлення типу не росіянина, а лише: малороса, малополяка, малогрузина і навіть малосибіряка.

До речі, щоб це не звучало парадоксом, пошлюся на недавнє минуле суспільства польського, в яким тип польського малороса бує безперечним соціологічним фактом. Духовим виразом і як би сублимацією цього факту був, наприклад, Роман Дмовський як політик та ідеолог, і ціла дмовщизна т. зв. демократії народової, що саме своїм малоросійством отруїла в зародку новопосталу Польську державу і в львиній долі спричинилася до її упадку (2).

Що ж таке малорос?

Це — тип національно-дефективний, скалічений психічно, духово, а — в наслідках, часом — і расово. На нашій Батьківщині, головнім історичнім родовищі цього людського типу, він набрав особливо патологічного і зовсім не такого простого характеру, як, на перший погляд, здавалося б. Завдяки такому, а не іншому, перебігові історичного процесу на нашій землі, тип малороса ставав (принаймні, по містечках і містах) масовим, а що найгірше, традиційним. І треба припускати, що способи, так би мовити, малоросійського виробництва вже на Москві були розроблювані протягом не одного століття, а система тієї продукції не віднині має під собою солідну, сказати б, наукову базу. Сучасні советські спеці, хоч як озброєні терором і модерними здобутками науки Павлова, безумовно дуже уважно перелистують і вчитуються в історичні документи багатющих архівів Посольського (й Питошного) Пріказу XVI–XVII ст., Малоросійської Колегії XVIII ст., III Отделенія та Охранки XIX ст.

У нас фатально закорінилося майже переконання, що малорос — то, мовляв, неосвічений, примітивний, недорозвинений українець без національної свідомості, словом, як то кажуть, темна маса. Вистачить, мовляв, його при помочі «Просвіти» просвітити, переконати й усвідомити — і справа полагоджена. Але кожен, хто давав собі труду зупинитися на цій проблемі, знає, наскільки вищеподана схема далека від дійсності.

Малоросійство, хоч явище часте і кількісне, — найменш дотикало основну нашу національну масу — селянство (що нас не мусить особливо тішити, бо не маса творить історію). У нас малоросійство було завжди хворобою не лише півінтелігентською, але — й передовсім — інтелігентською, отже, поражало верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації.

І в цім — с у т ь проблеми.

І тут одразу ж треба виключити той тип простолюду, який любив повторяти «моя хата скраю», або при польських конскрипціях називав себе поліщуком чи тутейшим, як при советських переписах записує свою національність "русскій»: то є лише мімікрія і самооборона, за якими тягнуться віки гіркого досвіду. Скажемо коротко і забігаючи наперед: проблема українського малоросійства є однією з найважливіших, якщо не центральних проблем, безпосередньо зв'язаних з нашою основною проблемою — проблемою державності. Що більше: це є та проблема, що першою встане перед державними мужами вже Державної України. І ще довго, в часі тривання й стабілізації державності, та проблема стоятиме першоплановим завданням, а для самої державності — грізним мemento (нагадуванням).

Малоросійство-бо — наша історична хвороба (В. Липинський називав її хворобою бездержавності), хвороба многовікова, отже, хронічна. Ні часові застрики (уколи — ред.), ні навіть хірургія — тут не допоможуть. Її треба буде довго-довгі десятиліття і з ж и в а т и.

II.

Намагаючись викладати цю тему мовою стислою, з нахилом навіть до академізму, все ж відчуваєш труднощі при формулюванні думок, щоб вони були легко-схопні, дохідливі. Впливає це з самої скомплікованої (складної — ред.) істоти теми. Тому звернемось до ілюстрацій, взятих чи то з історії, чи то з літератури.

Не сягатимемо аж до праісторії. Зазначимо лише, що малоросіянству, певно, віддавна сприяли природні багатства і щедре підсоння нашої єдиної на світі Батьківщини. Плями майбутнього малоросійства, помітні вже в нашій Середньо-

віччі («люди татарські»), яскравіють в добах литовській та козацькій. За гетьманування Виговського і в наступній Руїні — малоросійство українське стає вже чинником політичним і виходить на арену історії. Переяслав р. 1654 той чинник як би залегалізував, і він, буди спочатку чисто чуттєвою й психологічною вадою, об'єктивно дає пізніш очевидний параліч національно-державній волі, а дедалі — агентуру й п'яту колону Москви. Брюховецький — з одного боку, Тетеря — з другого: ось два обличчя малоросійства за Руїни. Але ще Мартин Пушкар, полковник полтавський, встає зловісним символом малоросійства похмельниччини, символом знівечення перемоги під Конотопом, символом, що веде хід нашої історії аж до полтавської катастрофи, бо Кочубеївщина — то був плід довгих десятиліть. Якщо колись з'явиться історія Українського Малоросійства, то автор її саме Мартина Пушкаря, правдоподібно, проголосить батьком малоросійства. Бо, повторюю, всупереч популярній у нас думці, малоросійство — то не москвофільство і не ще яке-небудь фільство. То — неміч, хвороба, каліцтво внутрішньонаціональне. Це — національне поразенство. Це, кажучи московською урядовою мовою XVII століття, — ш а т о с т ь ч е р к а с с к а я, а кажучи мовою такого експерта, як цариця Катерина Друга, це — с а м о о т в е р ж е н н о с т ь м а л о р о с с і й с к а я. Отже, є то логічне степенування: хитливість, зрадливість, зрада і агентурність. Аж до часів наступних і нам найближчих. Москвофільство чи інше фільство (їх було кілька в нашій історії) — то є м о ж л и в и й напрям нашої національної політики, і в цім сенсі був «переяславський» момент москвофільства в політиці Богдана Великого, як москвофільськими були цілі десятиліття національної політики великого Івана Мазепи. Як туркофільство Петра Дорошенка. Як змушене полонофільство Виговського чи — на наших очах — Петлюри.

Всі ці приклади — то політика чи тактика. Але малоросійство — це не політика і навіть не тактика, лише завжди ап-ріорна і тотальна капітуляція. Капітуляція ще перед боєм. Москвофільство (як всяке інше фільство), перепокладає власну, контрольовану волю, отже, теоретично кажучи, може міститись в границях національної чи, тим більше, державної політики, але малоросійство, як яскравий прояв паралічу політичної волі і думки, завжди є поза межами якої-будь раціональної політики — взагалі. Діячі Центральної Ради малоросами не були. Вони були здебільше тими, що їх окреслюється виразом «свідомі українці» (р. 1918 досить двозначно казали «переконаний українець»). Але майбутній історик не зможе політику Центральної Ради пояснити інакше, як присутністю в ній політичного малоросійства, яким були люди того покоління отруєні: брак найелементарнішого національного інстинкту і параліч політичної волі — були наявні. З коротеньких спогадів генерала Врангеля, який в імперській гвардії був підлеглим Скоропадського, видно, що гетьман роздумував навіть над історіософією України (3). Але ці роздуми відбувалися літом р. 1918 — отже, були і спізнені, й абстрактні: історію треба було тоді вже творити, владу, якою б обмеженою вона тоді не була, — здійснювати щохвилини, бо час був рахований. Гетьман Павло Скоропадський під багатьма оглядами стояв неспівмірно вище від більшості лідерів Центральної Ради, але й він був і сином доби, і ровесником покоління. Якщо не комплекс малоросійства, то напевно «комплекс Гоголя» — тяжів і над ним. Павло Скоропадський залишив нам класичний приклад українського політичного гамлетизму, який, до речі, тісно зв'язаний з традиційним малоросіанством. І в цім була трагедія і Батьківщини, і її нещасливого сина, який на чужині залишився їй вірним аж до смерті.

III.

В нормальній, незмалоросійщеній психіці кожного сина свого народу існують своєрідні «умовні рефлекси» національного інстинкту: чорне — біле, добре — зле, вірне — невірне, чисте — нечисте, Боже — диявольське. В малоросійстві ці рефлекси пригасають і слабнуть, часом аж до повного їх зникну. В такому стані сама-но праця інтелекту не помагає, бо буде завжди **спізнена**. Навіть розроблена, зафіксована і по архівах (зазвичай нечитаною) переховувана національно-політична мисль не може винагородити того інстинктивного розуму, що його називаємо часом природним, часом мужицьким, і який тісно зв'язаний з волею і характером. Цього «природженого» розуму не може замінити жодна школа, жоден титул чи диплом. Історичне малоросійство або той розум редукувало до розмірів «мужицької арифметики», або його наркотизувало різними міфами (спільна віра, спільний цар, спільний соціалізм чи брак географічних кордонів), або — просто вижирало, як мікроб вижирає живу тканину організму.

Що ж таке малоросійство? Це також затьмарення, ослаблення і — з часом — зник історичної пам'яті. Тому і колишній Петербург, і теперішня Москва, розпоряджаючи з централізованим шкільництвом, таку велику вагу надавали й надають науці Історії, яка, в сполученні з відповідно підбраною літературою (а т. зв. російська література є першорядний чинник деморалізації, про що попереджував, але безуспішно, ще Володимир Антонович) — забиває історичну пам'ять української дитини з першим днем вступу її до школи. Придивімось, що робиться в сучасній советській історіографії! Яку до дрібниць продуману програму zdeформованої й зденатурованої Історії там розроблено! Бо то — найважливіший відділ лабораторії малоросіанства. Ма-

лоросійство, як показує досвід, одночасно плекається також систематичним впорскуванням комплексу меншовартості («ніколи не мали держави», «темне селянство», «глупий хохол» і т. п.), насмішкуватого відношення до національних вартостей і святощів. Це — систематичне висміювання, анекдотизування й глузування зі звичаїв, обичаїв, обрядів, національної етики, мови, літератури, з ознак національного стилю, реалізації якого ставляться систематичні, планові й терором підперті перешкоди. А коли пісню чи танець висміяти не вдається, тоді їх вульгаризується й примітивізується («пісні народів ССРСР») так, щоб гопак непомітно переходив в камарінській, а бандура — через різні «капели» — в балалайку чи гармонь. Коли ж в області науки чи мистецтва постає твір українського національного духу вартості бездискусійної і самопереконливої, тоді приходить просто реквізиція чи «соціалізація» і твір проголошується «нашим» («руським» чи — тепер — «советським»).

Для сучасників Шевченка національність нашого великого математика Михайла Остроградського була річчю очевидною. Сьогодні це «руській учоний» — вже для цілого світу. Ми знаємо, що один з фундаторів науки про міцність матеріалів та будівельної механіки — Степан Тимошенко — є син нашого народу і найстарший член Наукового товариства ім. Шевченка, але для цілого світу він сьогодні навіть не американець, а просто «руській», і його, навіть перекладені, підручники в ССРСР давно вже „націоналізовані” для генія «советського народу».

Ось свіжий приклад: видатний наш мистець Олександр Довженко, який в умовинах власної держави виріс би на світового генія, пильнував аж до своєї смерті, щоб в кінці кожного його, Московою соціалізованого, твору стояло: переклад з української. Але не вспів він склепити очі, як його тестаментарну «Зачаровану Десну» видано було в Москві веле-

тенським накладом по-російському, а одночасно — англійський переклад з зазначенням, що він «советський», отже — для «англомовних» народів — «русскій» письменник.

Уявім собі, що диявол помагатиме так само далі — і тоді, за 20–30 літ, Довженко буде так само «русскім», як Тимошенко і Богомолець, як Бортнянський, Боровиковський, Гоголь, Мечников, Куїнджі, Самокиш чи (до речі — з львів'ян) Айвазовський...

Київську Всеукраїнську Академію наук перетворено на провінційну філію московської з публікаціями «на общепонятном». Славна Київська Академія мистецтв обернулася на провінційний «художній» Інститут, а її фундатор — геніальний графік Юрій Нарбут — просто викреслений з історії: його пам'ять зліквідовано навіть у «всесоюзній» скалі. «Нет, не било і бить не может...» Те саме з музикою, оперою. Один з авангардових театрів ХХ ст. — театр Курбаса-Куліша — знищено до кореня і на його місце привернуто побутовий, фактично малоросійський театр, який, одначе, порівняти не можна з класичним побутовим нашим театром Кропивницького — Карпенка-Карого: театр «на українском язике» в УССР опинився на рівні — увічного ще Винниченком — Гаркуна-Задунайського.

Дуже прикметний недавній випадок з поеткою Ліною Костенко. По виданні тільки двох книжечок поезій — вона опинилася з кляпом в роті. Не з огляду на тематику (про кохання й соловейка така В. Ткаченко воропає собі без перешкод), хоч Л. Костенко мала необережність писати про... море, забувши, що тема моря для українців була заборонена ще в кінці 20-х рр. («ніззя»). Ні, справа була не в тематиці, а в занадто певнім т о н і, занадто суверенній і н т о н а ц і ї і занадто яскравій літературній к у л ь т у р і, яка — ретроспективно — виявляла рівень 20-х років, неокласиків, Плужника ба й... Яновського, словом — зраджувала н е п е -

р е р в н и й процес... А, на біду, — поетка с п р а в ж н я та ще й з власним стилем. Це й припечатало її долю. Вона фактично вже задушена, не вспівши навіть завітнути.

Випадок з Ліною Костенко, може, найяскравіше показує справді сатанинську ч у й н і с т ь советського апарату малоросизації.

Побіжно відзначені явища дають мірило сучасної советської малоросизації нашої культури і показують обсяг продукції всеохоплюючого малоросійства на нашій Батьківщині, де, до речі, вже офіційно не фігурує нарід український, лише від двох десятків літ просто «народ України», отже, не нація, а населення, мешканці, ріорле, або, як тепер кажуть, ж и т е л і цієї «республіканської» колонії «советського государства».

IV.

Тільки на тлі імлісто-хиткого, зрадливо-безформного, невиразно-обопільного і часом просто юдиного малоросійства можна відчути й зрозуміти, чому саме ім'я гетьмана Мазепи прошиває ворога, як жагуча стріла, чому це ім'я змушує тремтіти його, як ту євангельську осіку, на якій Юда повісився, чому сама згадка про Мазепу кидає ворога в холодний піт.

Історія наша згадує про річки крові в руйнованім, гвалтованім і ганьбленім р. 1709 Батурині. Історія подає нам, як московським канчуком було зігнано наших єпископів до глухівського собору, щоб там побілілими зі смертного жаху українськими устами проголосити «Івашці Мазепі» — фундаторові храмів! — блюзнірчу й страшну, істинно диявольську «анатему». Це був прилюдний гвалт наїзника-варвара, перш за все, над найвищими святощами нації — нашою Церквою, нашою Вірою Благочестивою... І від часів коронованого ката

Петра, якого ліпша частина власного народу, з сином-престолонаслідником на чолі, справедливо мала за антихриста, — протягом двох з половиною століть іде різними способами і з різних сторін оббріхування, оплюгавлювання, оганьблювання, викорчовування й викорінювання найменшого сліду Мазепи й мазепинської доби. Ми досі не можемо знайти навіть вірнішого портрету того, хто, напевно, був за життя портретований десятки разів. О, допоки буде Росія Росією і Москва Москвою, навіть історіографічної «реабілітації» Мазепи ніколи не наступить, хоч би сталося ще кільканадцять октябрських чи фебральських революцій! Ворог, якого національний інстинкт — при всім варварстві й дикунстві — був, є і буде найбільш живучий і безпомилковий, ворог, який на жодне малоросіяństwo, протягом століть своєї історії, н і к о л и не хворів, — на пункті Мазепи і мазепинства є тотально-непримиримий. І має цілковиту рацію. Мазепинство бо й є яскравою протилежністю, яскравим запереченням, нещадним демаскуванням і найрадикальнішим ліком саме на малоросійство. Бо що ж є мазепинство, як не чинна свідомість Нації та інстинктивно зв'язана з тією свідомістю політична й мілітарна в о л я Нацією б у т и? Навіть за ціну Батурина чи Полтави.

В капітальній повісті Б. Антоненка-Давидовича «Смерть» (в ній чомусь тепер почали шукати порнографії, а не проблеми малоросійства, якій вона в цілості присвячена) є яскрава сцена. Окупаційний комісар — політично свідомий українець, отже, змушений грати роль самоотверженого малороса, при ревізуванні сільської школи натрапляє на портрет Мазепи, маскований сусідством портрета Драгоманова. Буря почувань, викликана образом гетьмана, мусить бути з місця згашена, понадто в присутності учителя школи, типового «просвітянина» і «щирого українця», але політичного сліпця, отже — в істоті своїй — натурального малороса.

Сцена, розуміється, кінчиться голосним наказом: «В радянській школі не місце одвертій контрреволюції!»

А скільки ж то попотів тероризований III Отделенієм віртуоз віршу Олександр Пушкін, щоб протягом рахованих тижнів виконати замовлену царем «Полтаву» так, щоб в ній героя байронівської поеми, за всіма канонами соціалістичного реалізму, представити «злодеєм», про якого

Немногим, может быть, известно,
Что он не ведает святыни,
Что он не знает благостыни,
Что он не любит ничего,
Что кровь готов он лить, как воду,
Что презирает он свободу,
Что нет отчизны для него.

А пригадується, як ці блюзнірчо-страшні й сатанинсько-брехливі рядки за спеціальними інструкціями міністерства освіти мусили учні середніх шкіл царської Роси (Росії — *ред.*) вивчати обов'язково напам'ять і ще півдитячими устами рецитувати вголос. Як, додамо, ці самі рядки мусить вивчати й рецитувати наша молодь нині в школах т. зв. Радянської України. А написані ж ці рядки були не яким-будь Сурковим чи Еренбургом, а таки визначним класиком і, можна сказати, Моцартом російської, ним же створеної й розвиненої, літературної мови. Один опис полтавської баталії в поемі Пушкіна вартий десятикратної Сталінської премії!

Так працювала машина малоросійства за царів, зеленцем нищучи й отруюючи українську душу. І працює, може, більш примітивно, але й більш брутално та одверто, тепер — з перспективою «освоєння ціліни» в Азії і з тінню нагана на стіні.

V.

Як єдиним радикальним ліком на хворобу малоросійства є державність, так упадок державності, смерк державницької ідеї і всяка «руїна», від Руїни XVII ст. почавши, були і є тим ґрунтом, на яким малоросійство виростало, квітло і давало плоди.

Сучасну Руїну, як ґрунт під малоросійство, використовує ворог планоно, безоглядно і приспішено, бо «время горячее». І було непростимою, злочинною наївністю недооцінювати цей факт, або, що гірше, збувати його псевдопатріотичною фразою чи ледачою вірою в автоматизм т. зв. історичного прогресу.

Тут не місце давати якусь дешеву рецептуру. Тим більше, що рецептура та спроваджується зазвичай до того традиційного, спростаченого «просвітянства», з яким боролися нечисленні представники політичної мислі, люди суверенного національного розуму чи живого національного інстинкту — ті, що спромоглися не зважати на диригентську паличку ззовні, а д е р з а л и, як писав колись Хвильовий, у тій області самостійно. Напружене т в о р е н н я Д у х о в о ї С у в е р е н н о с т і — ось рецепт, що був, є і буде найбільш трудний, але й найбільш істотний і всеобіймаючий. Цей рецепт, до речі, виключає — якнайгостріше — імітацію, декламацію, патріотичну позу, барокове «здаватися, а не бути», як і всіляке «погрожування пальцем в чоботі».

Коли ми зупинимося на області національного інстинкту, то, враховуючи всі здобутки науки (з Павловим включно), мусимо признати, що плекання того інстинкту є питанням двох, вельми кошовних чинників: часу і обставин. Це — родина, рамки національного (не етнографічного!) стилю, магія національного обряду, атмосфера національної етики і національної естетики. А в першу чергу — національне по-

ступовання й ділання, бо в області чуття — віра без діл мертва є, як каже Святе Письмо.

Коли ж ми зупинимося над областю національного інтелекту, то автоматично приходимо до поняття знання, ц. т. досліду, студій, висновків і сформулювань. Наше-бо знання не має носити характеру абстрактного, а мусить бути направлене, остаточно, на одержання знаття — отого, власне, приповідкового знаття, якого так часто бракувало землякам, коли-то, чухаючи потилицю, вони *post faktum* нарікали: «Якби ж то було знаття!..»

Оце-то знаття і є те місце психіки, де національне чуття — в ідеалі — гармонійно сполучується з національним розумом в їх синтетичний вислід: національну волю. Говоримо: в ідеалі. В дійсності, як вчить нас недавній історичний досвід, ці дві основні психологічні категорії, наслідком малоросійського паралічу (і малоросійського розкладу) давали в області чуття — отаманщину (і махнівщину), а в області розуму — мертвий, отже завжди спізнений формалізм, ялову «принципальність» (а не творчу засадничість) і ті чи інші «дискусії» в скалі від «високого рівня» аж до Гоголевої повісті про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Ничипоровичем...

Саме усвідомлення собі комплексу малоросійства — було б вже значним кроком вперед, так само, як поставлення діагнозу є початком лікування.

В своїй величезній мистецькій та інтелектуальній творчості саме Микола Гоголь, тепер канонізований «русській писатель» і як би прапор політичного малоросійства, дав неперевершений досі матеріал для студій над розкладом національної психіки і переходом її в стан малоросійського гниття. Життєвий шлях Гоголя і його психіка — українця перелому епох — зробили те, що він, в ударенні з Петербургом, спалахнув був майже революційним націоналізмом

(листи до М. Максимовича) і в р. 1836 фактично емігрував, — наслідком надломлення характеру та данайської «помочі» і недвозначної «опіки» уряду — почав «пропагандово» плутати Русь і Росію. А в т. І «Мертвих душ» несподівано посадив нашу, історичну Русь на московську «тройку» з москалем-«ямщіком».

Так Гоголь фатально (і, певно, несподівано для самого себе) стався фундатором міфу Руси-Россії, а — політично — дав під малоросійство своєрідну, хоч і дуже двозначну «ідеологію». Та тут не місце на розвинення цієї, важливої для проблеми малоросійства, але бічної теми.

Гоголь, син своєї доби і свого душевно вже напівмертвого суспільства, подав його жахливу (в «Мертвих душах») панораму — сміючись, хоч «сміючись крізь сльози». У нього ще півспівчутлива, півпрезирлива поблажливність до пізніх нащадків героїчної Хмельниччини, хоч, одночасно, він, ціле життя працюючи над «Тарасом Бульбою», старається поставити перед мертвими душами сучасників постаті й чини козацької Іліади, в якій брав участь його предок — Остап Гоголь, полковник брацлавський, славний хмельничанин і один з найнезламніших мужів доби Руїни.

Але вже тільки трохи молодший сучасник Гоголя, автор вимовного послання «М. Гоголю» («ти смієшся, а я плачу») — Шевченко тієї поблажливості не має. Обурення, погорда, презирство, пекучий сарказм: «славних прадідів великих правнуки погані», «раби з кокардою на лобі, лакеї в золотій оздобі», «не заріже батько сина... викохає та й продасть в різницю — москалеві» — це вже портрети закінчених малоросів ХІХ ст.

Шевченко п е р ш и й вжив це слово, за його часів ще зовсім необразливе (ще у 70–80 рр. його писали з великої букви: «Малоросіяне»), саме як слово ганьби й погорди. «А на Україну не поїду, цур їй, там сама Малоросія», — писав

він в однім листі. Так Шевченко поставив діагноз і сформулював національне каліцтво, якому пізніш Іван Франко дав максимально згущений і, фактично, властивий вираз в «Наріках вавилонських»:

І хоч душу манить часом волі приваб,
Але кров моя — раб! Але мозок мій — раб.

Ця формула — належить підкреслити: всеукраїнська і «соборна» — дана була Франком на самім початку нашого століття. Але це не перешкодило віками культивованому рутено-малоросійству відіграти свою фатальну роль у вирішальному трьохріччі 1917, 1918 і 1919 років, а головне, у болюче-змарнованих місяцях весни року 1917.

* * *

Оскільки Франко ніколи не був, сказати б, загальнодоступним і легким до вульгаризації, оскільки Шевченко в короткім часі «потрапивши під стріхи» (побоже бажання Міцкевича), був завжди предметом особливих заходів і турбот Росії, не менш від Мазепи. Від «лівих», як критик В. Белінський, і аж до генералів тайної поліції — і «громадськість», і уряд робили все, щоб його спочатку висміяти, а коли це не вдалось, то зденарувувати і — при помочі цензури — зредувувати до «крестьянського поета», співця «селянської неволі» і т. п. В цих заходах свою помічну і не малу роль відіграло рідне малоросійство також. Малоросійство-бо було в тій акції — малоросизації Шевченка — заінтересоване безпосередньо.

Як вже згадувалося, комплекс малоросійства є складний і заплутаний. Він — в своїй змінливості — має багато облич і сторін. Він часто є замаскований, особливо в останніх десятиліттях, коли, буваючи знаряддям в чужих руках, він за-

звичай маскується гопако-шароварництвом, відповідно спростаченою мовою («подделуєця под мужицький разговор», як каже один з персонажів Винниченка), ховається за лжепатріотичною вірشوграфією й етнографічною патріотикою взагалі. Довгі десятиліття малоросійство, при допомозі чужої поліції, «пристосовувало» Шевченка. І не без успіху. Лідер воюючого київського малоросійства, славнозвісний Василій Віталієвіч Шульгін — не без гордості стверджував ще перед р. 1917, що існує, мовляв, два Шевченки: «наш», як він казав — «богданівський», і «їх» — мазепинський. Термінологія, як бачимо, досить довільна, але тим більш характеристична.

Так. За царів малороси препарували («закобзарювали») Шевченка досить наполегливо, але й досить «кустарно», в порівнянні з тією індустріалізованою препарацією, що її dokonано протягом сорока літ в УССР. Знечулювалося у читача саму шевченківську емоцію, самий інстинкт шевченківства для того, щоб — у відповідний момент — вирізати Шевченка з національної психіки майже хірургічним способом. А якщо й ні, то, принаймні, зробити з Шевченка провансальського Ф. Містраля або шкотського Р. Бернса (4). Наскільки не можна легковажити цієї акції малоросизації Шевченка, свідчить один епізод з порівняно недавнього минулого.

Покійний Максим Славинський, приятель Лесі Українки, довголітній співредактор західницького петербурзького місячника «Вестник Європи» і наш дипломат в часах державності, десь в середині 20-х рр. щиро признався був у розмові, що страшне пророцтво Шевченка

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять, —

було для нього довший час незрозуміле. Що то значить «присплять»? І чому «збудять в огні»? І чому «окраденую»? Як це можна «окрасти» цілу країну, цілий народ? Славинський згадував, як він (та й не він один) ту «неясну» шевченківську строфу клав на карб «слабої обробленості вірша», «малої освіти», мовляв, «самоука» і тому подібних інтелігентських забобонів здрагоманізованого й звинниченкізованого покоління. І аж, як казав він, ось тепер, по всім, що було протягом 1917–20 рр., він зрозумів, яке прозріння і яка осторога містилася в тій «неясній» і «необробленій» строфі.

Цей епізод згадався, щоб додати ще одне визначення малоросійства: воно є еквівалентом нашої о к р а д е н о с т і. В сорок першу річницю проголошення державності.

ПРИМІТКИ:

1) Це історично-спізнене слово тепер все частіше пускають в обіг керівники т. зв. російської еміграції, як би попереджаючи, поки що масковані советською термінологією, інтенції керівників советської імперії. Історично — це слово мало свій сенс в заранні імперії, в часах Петра I й Катерини II, і в тім сенсі — імперсько-державнім, а не національним — вживалося протягом XVIII ст. Допіру в столітті XIX урядові чинники безуспішно намагаються надати йому сенс етнічно-національний, згодом остаточно перейшовши до явного фальсифікату: «руській». (Тут і далі примітки Є. Маланюка).

2) Замордування першого президента відновленої Польщі — Габрієля Нарутовича (інженера-гідравліка і славного швейцарського професора) — допіру тепер частина польського суспільства починає собі належно усвідомлювати. Убійник — Елігіуш Невядомський, людина релігійна, маляр, абсолювент, щоправда, Петербурзької Академії мистецтв, — доконав цього з мотивів патріотичних, як партійний ендек (націонал-демократ).

Пілсудський, з властивою йому інтуїцією, досить точно визначив був тоді ж, що то була «куля зі Сходу».

3) Подаю, на жаль, з пам'яті такий діалог:

Врангель: Чи Україна — це поважно?

Гетьман: Цілком. Я от лише думаю, з ким їй бути: зі Сходом чи Заходом.

Цей епізод, поданий людиною честі і шведським бароном з походження, до речі, спростовує знане «свідоцтво» ген. Денікіна, що гетьман, мовляв, «своєчасно склав би Україну до стіп царя» і тому подібні «запобігавчі» інсинуації.

4) Виразним підтвердженням цього є остання «радянська» публікація під назвою «Тарас Григорович (так!) Шевченко — літературний портрет» двох авторів: О. Білецького та О. Дейча. Висновок з цієї ніби академічно написаної книжечки такий: Шевченко був, щоправда, досить високого (але, розуміється, нижчого від Пушкіна та Лермонтова) рівня, але виразно «общерусский», що писав двома мовами і безмежно любив спільне «отечество», Пушкіна та «велику російську літературу й культуру» (так!), як «рідну».

Треба співчувати О. Білецькому, що дав своє авторитетне ім'я цьому майже жандармському елаборатові (трактатові — *ред.*). Але не можна недооцінювати можливого впливу книжечки на попередньо скомсомолізованого читача.

Літературно-художнє видання

Євген Маланюк

Малоросійство

**Передмова Григорій Клочек
Редактор Володимир Шовкошитний
Верстка Юрій Петік**

**Підписано до друку 27.03.2015. Формат 84x108/32.
Гарнітура Cambria. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 2,4. Ум.-друк. арк. 2,8.**

**ТОВ «Видавниче підприємство “Український пріоритет”».
01033, м. Київ, вул. Саксаганського, 43-б.
Тел/факс.+380 44 2359683.**

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
№ 4107 від 08.07.2011 р.**

**Друк: ТзОВ «Бродівська друкарня».
Львівська обл., м. Броди, вул. Юридика, 17.
Тел. (03266) 4-22-02.
<http://bdruk.com.ua>**

УДК 323/2(477)

ББК 66/3(4Укр)

М18

ISBN 978-966-2669-71-8

Маланюк, Євген

М18 Малоросійство / Євген Маланюк. —

К.: Український пріоритет, 2015. — 48 с.

Ця книжка могла б допомогти українцям зробити свою державу успішною одразу після проголошеного відродження Незалежності 1991 року. Та один уряд змінював інший, а їхня суть залишалася незмінною — МАЛОРОСІЙСЬКОЮ, отже цю книжку вони не друкували. Не друкує її також і нинішній, уже післяреволюційний уряд. Чи не з тієї ж причини?

Ця книга для Українців і тих, хто хоче позбутися в собі хронічної хвороби ганебного МАЛОРОСІЙСТВА. Вже очевидно, що вона стане в нагоді й теперішнім очільникам України, яка в своїй війні проти вічного ворога — ординського варвара — стікає кров'ю через ту ж малоросійську відсутність їхньої політичної волі.

Книгу видано за підтримки Народного Руху України

© Григорій Клочек, передмова, 2015.

© Видавництво

«Український пріоритет, 2015

Досліджуючи малоросійство як явище і діагностуючи його як «каліцтво внутрішньо національне», «національне поразенство», Маланюк робив висновок, що воно «...завжди... поразало верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації», а тому є найважливішою проблемою, пов'язаною «з нашою основною проблемою — проблемою державності».

Події часів відновленої незалежності України — яскраве цьому підтвердження, а особливо російсько-українська війна, розпочата у лютому 2014 року. Не набувши духовного суверенітету, ті, хто сьогодні реалізовує владу («раби з кокардою на лобі, лакеї в золотій оздобі» — *Т. Шевченко*), є типові поразенки, а тому на фронті одні поразки, а всередині держави — не видно перемог.

А час вимагає Вашингтона. І він таки прийде! Не з гущі малоросів, очевидно.

*Голова Народного руху України
Василь Куйбіда*

ISBN 978-966-2669-71-8

9 789662 669718 >